

2 נובמבר 2023

- דחוף -

לכבוד:

הרב משה גפני, יו"ר ועדת הכספים

חברי ועדת הכספים בכנסת

באמצעות הדואר האלקטרוני

הנדון: הצעת חוק תכנית הסיוע הכלכלי (הוראות שעה – חרבות ברזל),

התשפ"ד-2023

1. **אנו - עשרות ארגונים חברתיים**, המייצגים ביום-יום עובדים מובטלים מקבוצות אוכלוסייה שונות (הרשימה המלאה למטה) - **מברכים על גיבוש הצעת חוק תכנית הסיוע הכלכלי** המספקת תמיכה חיונית לעסקים במשבר ולעובדים המוצאים לחל"ת או מפוטרים בעת המלחמה. בה בעת, **אנו סבורים כי בהצעת החוק ישנם מספר חוסרים משמעותיים, המשאירים קבוצות גדולות של עובדים בסיכון וללא הגנה ראויה מפני מצוקה כלכלית ואף הדרדרות לעוני.**
2. **אנו סבורים כי מדינת ישראל צריכה לדאוג ולסייע כלכלית למי שנפגע כלכלית מהמלחמה**, וכי ביחס לעובדים העקרון המוביל צריך להיות שכל מי שעבד ב-6.10.23, **ערב פרוץ המלחמה**, והכנסתו נפגעה בעקבות המלחמה – יקבל תמיכה מהמדינה עד אשר יוכל לשוב לעבודתו (להלן: עקרון התמיכה בכל העובדים). **על כן, אנו קוראים לכנסת לתקן ולהשלים את החוסרים בתוכנית כדי להבטיח רשת בטחון כלכלית לאזרחי ישראל בתקופה של משבר בטחוני חסר תקדים.**
3. להלן הערותינו להצעת החוק, המחולקות לפי הסוגיות העיקריות הדורשות תיקון.

א. סיוע בשימור עובדים

4. **הפיצוי הניתן למעסיקים על הוצאות שכר לפי הצעת החוק הינו חלקי**, מוגבל עד תקרה מסוימת, וניתן רק למעסיקים עם מחזור של עד 400 מיליון ₪. בנוסף לכך, **מעסיקים רבים עומדים בפני צמצום ניכר בהיקף הפעילות העסקית שלהם, ועל כן אינם זקוקים לאותו היקף של כח אדם.** לפי סקר שערך הלמ"ס, 51% מהעסקים בישראל צופים שהכנסותיהם באוקטובר יהיו נמוכות לפחות בחצי מהמקובל לחודש זה, ו-שליש מהעסקים צופים ירידה של 75% או יותר בהכנסותיהם.
5. **בנסיבות אלו, סביר להניח שחלק משמעותי מהם יחליטו לצמצם את עלויות ההעסקה שלהם**, למרות הסיוע שיקבלו, במיוחד נוכח העובדה שסיוע זה אינו מותנה בשימור מצבת העובדים כפי שהייתה קיימת ב-6 אוקטובר. יודגש, כי על פי המתווה המוצע, **תמיד יהיה למעסיק משתלם יותר להוציא לחל"ת עובד שאין בו צורך כרגע מאשר להמשיך להעסיק אותו.**
6. **מצב זה הינו מעורר דאגה, מכיוון שישנו אינטרס כלכלי וחברתי משמעותי בכך שצמצום עלויות ההעסקה יעשה באמצעות הפחתת היקפי המשרות של העובדים**, ולא באמצעות הוצאתם לחל"ת:
- 6.1. כאשר עובד מוצא לחל"ת, אמנם נשארים לכאורה קשרי ההעסקה בינו לבין המעביד, אך בפועל התקשורת והיחסים ביניהם מצומצמים ביותר. הזיקה בין המעסיק לעובד נחלשת, וכאשר המשבר חולף וחוזר הצורך בעובדים, **קשה יותר להחזירם לעבודה**, והכישורים והנסיון שצברו אינם מנוצלים באופן מיטבי.
- 6.2. גם עבור העובד עצמו, **תקופת החל"ת מתאפיינת בחוסר מעש, המוביל לשחיקת מיומנות תעסוקתיות ומיצר סיכון לנזק נפשי ורגשי.** בנוסף, הוא אינו צובר את הזכויות הסוציאליות (פיצויים, פנסיה ולעיתים גם קרן השתלמות) להם הוא זכאי בזמן עבודה. לכך עשויות להיות השלכות משמעותיות לחוסן הכלכלי שלו בעתיד, במיוחד בתקופת הפרישה.

7. בהתאם לכך, **אנו ממליצים על מתן סיוע למעסיקים המעוניינים לשמר את משרות עובדיהם באופן חלקי, במקום לפטרם או להוציאם לחל"ת.** כדי להבטיח שהכנסתם של עובדים אלו לא תיפגע, במקביל לשימור יחסי עובד/מעביד, אנו ממליצים כי **המדינה תשפה את המעסיקים** בשיעור של 70% מההפרש בין עלות שכרם הקודם של העובדים לבין עלות שכרם המופחת. העובדים יקבלו **שכר מלא עבור השעות בהן יעבדו בפועל, ולפחות 70% מהשכר עבור השעות שהופחתו להם** (האחוז הספציפי ייקבע בהסכמה בין המעסיקים, ארגוני העובדים, והמדינה). **יודגש, כי מנגנון כזה לא יעלה למדינה יותר מאשר הוצאה לחל"ת, אבל יהיה לו ערך כלכלי וחברתי ניכר.**

ב. תמיכה למובטלים מעל גיל 67

8. **כיום, עובדים מעל גיל 67 המוצאים לחל"ת או מפוטרים אינם זכאים לדמי אבטלה בכלל.** זאת, על אף העובדה שישנם כיום במשק כ-200,000 עובדים כאלו. לרבים מהם אין כל מקור פרנסה אחר, למעט קצבת זקנה העומדת על קצת יותר מ-2,000 ש. הירידה החדה בהכנסות עקב הוצאה לחל"ת או פיטורין כתוצאה מהמלחמה תוביל במקרים רבים **להדרדות לעוני ולמצוקה קשה**, במיוחד עבור אלו שיש להם הוצאות קבועות משמעותיות (כמו תשלום שכר דירה) שהסתמכו על שכר עבודה כדי לכסותן.
9. מתוך הכרה בצורך זה, בתקופת הקורונה התקבל "חוק מענק הסתגלות מיוחד לבני 67 ומעלה (הוראת שעה – נגיף הקורונה החדש), תש"ף-2020", שנתן **מענק של 4,000 ש' בחודש לעובדים מעל גיל 67 שאיבדו את מקום עבודתם.** המענק ניתן באופן מלא לעובדים שהכנסתם מפנסיה היתה נמוכה מ-2,000 ש' בחודש. היקף המענק הופחת בהדרגה לעובדים שהכנסתם היתה גבוהה יותר מרף זה.
10. כדי להבטיח את עקרון התמיכה בכל העובדים הנ"ל, **אנו קוראים לחדש את המענק הזה בתקופת המלחמה.**

ג. סיוע לעובדים בשכר שעתי שהיקף עבודתם הופחת

11. לפי הנתונים העדכניים ביותר שברשותנו (מהסקר החברתי של הלמ"ס בשנת 2016), **23% מהעובדים במשק עובדים על בסיס שכר שעתי.** רבים מהם מועסקים ללא התחייבות מעסיק למינימום שעות עבודה, כלומר הם מזומנים למשמרות על פי הצורך. בדרך כלל, עובדים אלו **שייכים לקבוצות המוחלשות ביותר בחברה**, ומתאפיינים בהכנסה נמוכה ובמשאבים כלכליים מוגבלים. בתקופת המלחמה, עקב צמצום היקף הפעילות העסקית, מעסיקים צמצמו או עשויים לצמצם את היקף השעות שהם מקצים לעובדים אלו, אולם מבלי להוציאם לחל"ת או לפטרם. כתוצאה מכך, עובדים אלו רואים ירידה חדה בהכנסתם, אולם אינם זכאים לדמי אבטלה. רבים מהם עשויים להידרדר לעוני קשה.
12. כדי לתת מענה לבעיה זו ולהבטיח את עקרון התמיכה בכל העובדים הנ"ל, **אנו מציעים כי עובדים שעתיים יוכלו לקבל דמי אבטלה על ההפרש** בין הכנסתם החודשית הממוצעת בששת החודשים שקדמו ל-7 אוקטובר, לבין הכנסתם אחרי ה-7 לאוקטובר.

ד. דמי אבטלה לעובדים שהיו מועסקים פחות מ-6 חודשים

13. הצעת החוק כוללת קיצור של תקופת האכשרה הנדרשת לקבלת דמי אבטלה. כיום, לפי חוק, עובדים צריכים להיות מועסקים לפחות 12 מתוך 18 החודשים שקדמו להוצאתם לחל"ת או לפיטוריהם בכדי להיות זכאים לדמי אבטלה. לפי הצעת החוק, דרישה זו תופחת ל-6 מתוך 18 חודשים. למרות הקלה זו, **עדיין יישללו דמי אבטלה משתי קבוצות שהוצאו לחל"ת:**
- 13.1. **צעירים שנכנסו לשוק העבודה בחצי השנה האחרונה.**
- 13.2. **אנשים שסבלו מחוסר יציבות תעסוקתית או מאבטלה כרונית בשנים שלפני המלחמה, הצליחו לשקם את עצמם ולמצוא תעסוקה בחודשים האחרונים, וכעת שוב איבדו את עבודתם, באופן זמני או קבוע, עקב המלחמה.**

14. **אנו סבורים כי המדינה חייבת בעקרון התמיכה בכל העובדים הנ"ל, וכי אין זה הוגן או מועיל לפגוע בשתי קבוצות אלו בזמן לחימה. בהתאם לכך, אנו מציעים להשעות לגמרי את הדרישה לתקופת אכשרה.** זאת, באמצעות תיקון סעיף 179ז (א) להצעת חוק, כך שיושמטו המילים "אך צבר תקופת אכשרה כאמור באותו סעיף בת שישה חודשים לפחות".

ה. דמי אבטלה לעובדים שכבר מיצו זכאותם לדמי אבטלה

15. כיום, לפי חוק ביטוח לאומי, מובטל שכבר מיצה את התקופה המקסימלית בה הוא זכאי לדמי אבטלה (בין 50 ל-175 ימים בהתאם לגיל ולמצב המשפחתי) ב-12 החודשים האחרונים, אינו זכאי לדמי אבטלה גם אם פוטר מעבודתו או הוצא לחל"ת. **הוראה זו פוגעת בעובדים שכבר סבלו מתקופת אבטלה ממושכת בשנה האחרונה, הצליחו למצוא תעסוקה, וכעת איבדו שוב את מקום העבודה עקב המלחמה.**

16. כדי להימנע מפגיעה זו, **אנו מציעים להקפיא את המגבלה על מספר ימי האבטלה המקסימלי בתקופת המלחמה.** זאת, באמצעות תוספת סעיף שנוסחו יקרא "על אף האמור בסעיף 171 (א), מבוטח שאינו זכאי לדמי אבטלה לפי פרק זה, רק בשל כך שתקופת התשלום המרבית הקבועה לגביו לפי סעיף 171 (א) מסתיימת במהלך התקופה הקובעת, והתאריך הקובע לגביו חל בתקופה הקובעת, יהיה זכאי לדמי אבטלה בהתאם להוראות פרק זה עד היום שבו מסתיימת התקופה הקובעת."

ו. דמי אבטלה מלאים ל"מובטלים חוזרים"

17. הצעת החוק מאפשרת ל"מובטלים חוזרים" – עובדים מתחת לגיל 40 שקיבלו דמי אבטלה בארבעת השנים האחרונות – לקבל דמי אבטלה על אף שמיצו את תקופת הזכאות המקוצרת שלהם. עם זאת, **ההצעה אינה מבטלת את הוראת החוק, לפיה הם יקבלו רק 85% מדמי האבטלה המגיעים להם אם לא היו מובטלים חוזרים.**

18. בראייתנו, בהתאם לעקרון התמיכה בכל העובדים הנ"ל, אין זה הוגן ונכון לפגוע בהכנסתם של מובטלים חוזרים, שפוטרו או הוצאו לחל"ת בעקבות המלחמה. בהתאם לכך, **אנו מציעים לתת להם דמי אבטלה מלאים.** זאת, באמצעות תיקון סעיף 179יח להצעת החוק כך שתוסף המילה "מלאים" אחרי המילים "יהיה זכאי לדמי אבטלה".

ז. תשלום דמי אבטלה מהיום הראשון

19. לפי סעיף 172 לחוק הביטוח הלאומי, **לא משולמים דמי אבטלה עבור חמשת ימי האבטלה הראשונים** בכל תקופת אבטלה של ארבעה חודשים. סעיף זה פוגע בהכנסתם של אנשים שפוטרו או הוצאו לחל"ת עקב המלחמה, בתקופה בה המצב הכלכלי קשה מלכתחילה.

20. לכן, **אנו מציעים לשלם דמי אבטלה מהיום הראשון.** זאת, באמצעות תוספת סעיף שנוסחו יקרא: "על אף האמור בסעיף 172, מבוטח שהופסקה עבודתו בתקופה הקובעת, יהיה זכאי לתשלום דמי אבטלה עבור חמשת ימי האבטלה הראשונים בתקופה הקובעת." נציין, כי תיקון זה הוזכר בהודעה לעיתונות של שר האוצר על המתווה הנדון כעת, אך משום מה נעדר מהצעת החוק.

בתודה מראש,

יקותיאל משי
מנהל קידום מדיניות עמותת 121

רועי מאור
מנהל פיתוח מדיניות, עמותת 121

טלי ביר, עו"ד
מנכ"לית עמותת 121

[illegible]